

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Warande 15 (Gavere, Oost-Vlaanderen)

Projectcode: 2018L106
December 2018 – Januari 2019

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Clara Thys, Wouter Van Goidsenhoven, Aaron Willaert

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2018

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoeksoopdracht.....	9
1.2.1	Doelstelling.....	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	9
1.3	Werkwijze en strategie	10
1.3.1	Methode	10
1.3.2	Fysisch geografische situatie	10
1.3.3	Historische context en bekende archeologie.....	10
1.3.4	Archeologische indicatoren	10
1.3.5	Verstoringshistoriek.....	11
1.3.6	Introductie tot het projectgebied.....	12
1.3.6.1	Ruimtelijke situering.....	12
1.3.6.2	Geplande werken.....	13
1.4	Assessmentrapport.....	18
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	19
1.4.1.1	Landschappelijke situering	19
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	23
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie	24
1.4.1.4	Bodemvormingsprocessen	25
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis.....	26
1.4.2.1	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	26
1.4.2.2	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	27
1.4.2.3	Overzicht van de gekende archeologische waarden	30
1.4.2.4	Huidige gebruik en verstoringen.....	38
1.5	Synthese	41
2	Bibliografie.....	43

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt). 8	
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).....	12
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).....	13
Figuur 5: Geplande werken weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	15
Figuur 6: Geplande werken en geplande bodemignrepen weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	16
Figuur 7: Niveau -1, ontworpen toestand (bron: opdrachtgever).	16
Figuur 8: Terreinsnede ontworpen toestand. Huidig maaiveld aangeduid met een rode lijn (bron: opdrachtgever).	17
Figuur 9: Doorsnede nieuwbouw (bron: opdrachtgever).....	17
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	19
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	20
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).	21
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	22
Figuur 14: Hoogteverloop, NW-ZO	22
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	23
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	24
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).....	25
Figuur 18: Zicht op Gavere, Sanderus' Flandria Illustrata, ca. 1640 (Bron: Universiteitsbibliotheek Gent).....	27
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart (Bron: Geopunt).....	28
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	28
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).....	29

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt).....	31
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).....	38
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).....	39
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).....	39
Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).....	40
Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).....	40

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....	7
---	---

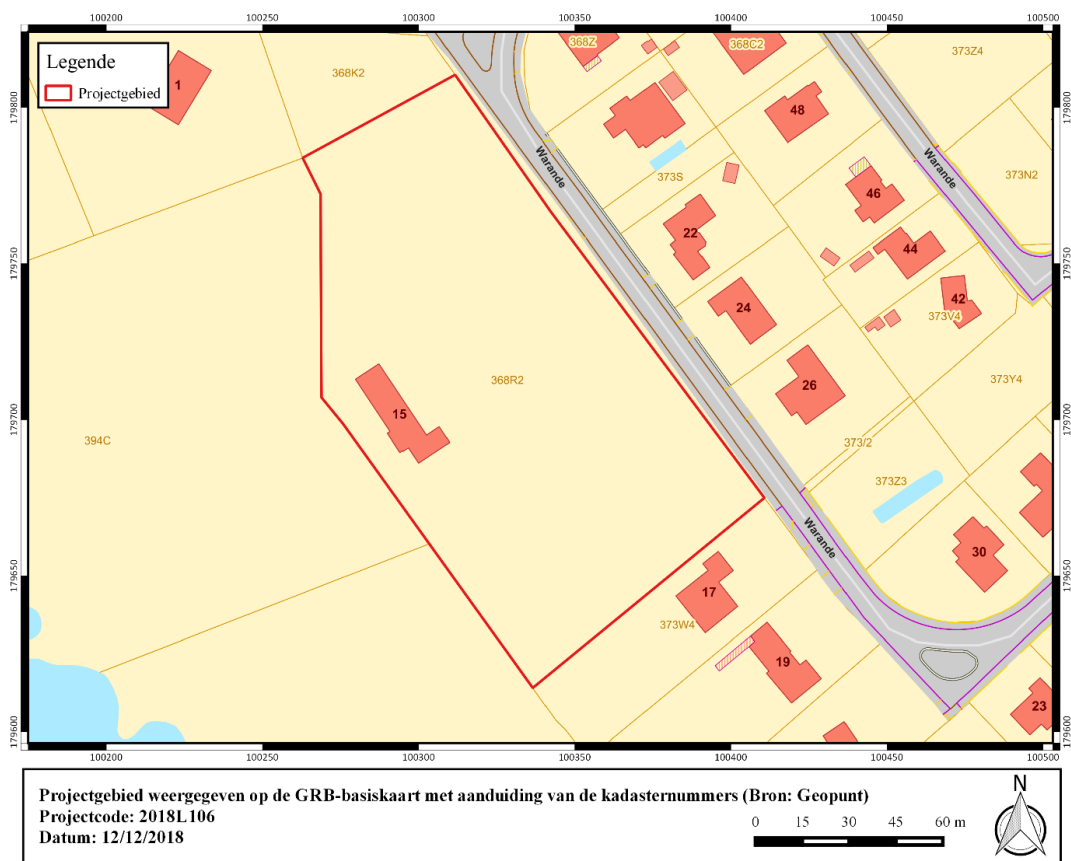
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

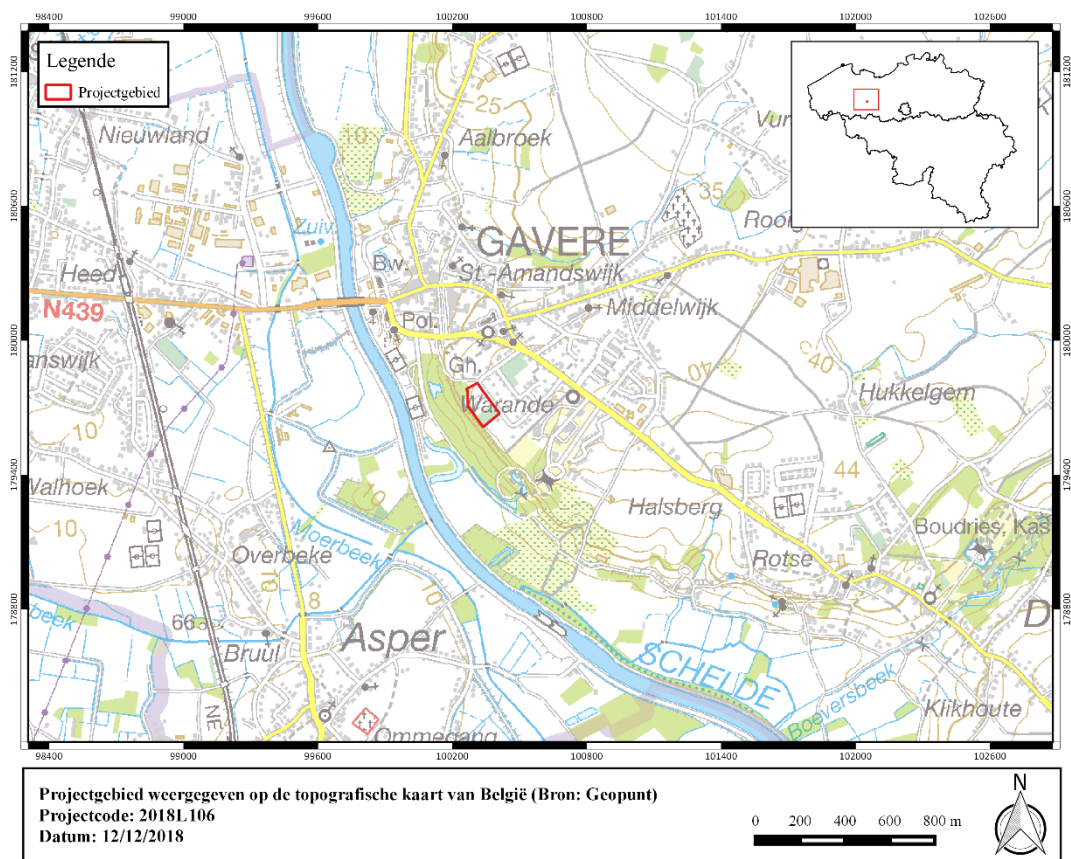
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	Oost-Vlaanderen
	Gemeente	Gavere
	Deelgemeente	/
	Postcode	9890
	Adres	Warande 15 9890 Gavere
	Toponiem	Warande 15
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	$X_{\min} = 100174$ $Y_{\min} = 179596$ $X_{\max} = 100503$ $Y_{\max} = 179824$
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Gavere, Afdeling 1, Sectie A, nr. 368r2 Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Wouter Van Goidsenhoven (archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woongebied. Het plangebied situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt.

Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 15167 m², de bodemingreep bedraagt ca. 2150 m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Warande 15, Gavere werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen zoals:

- Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgenomen op initiatief van de graaf de Ferraris (1771-1778)
- Atlas der Buurtwegen uit ca. 1841
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp (1842-1879)

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.²

² <http://www.geopunt.be/>

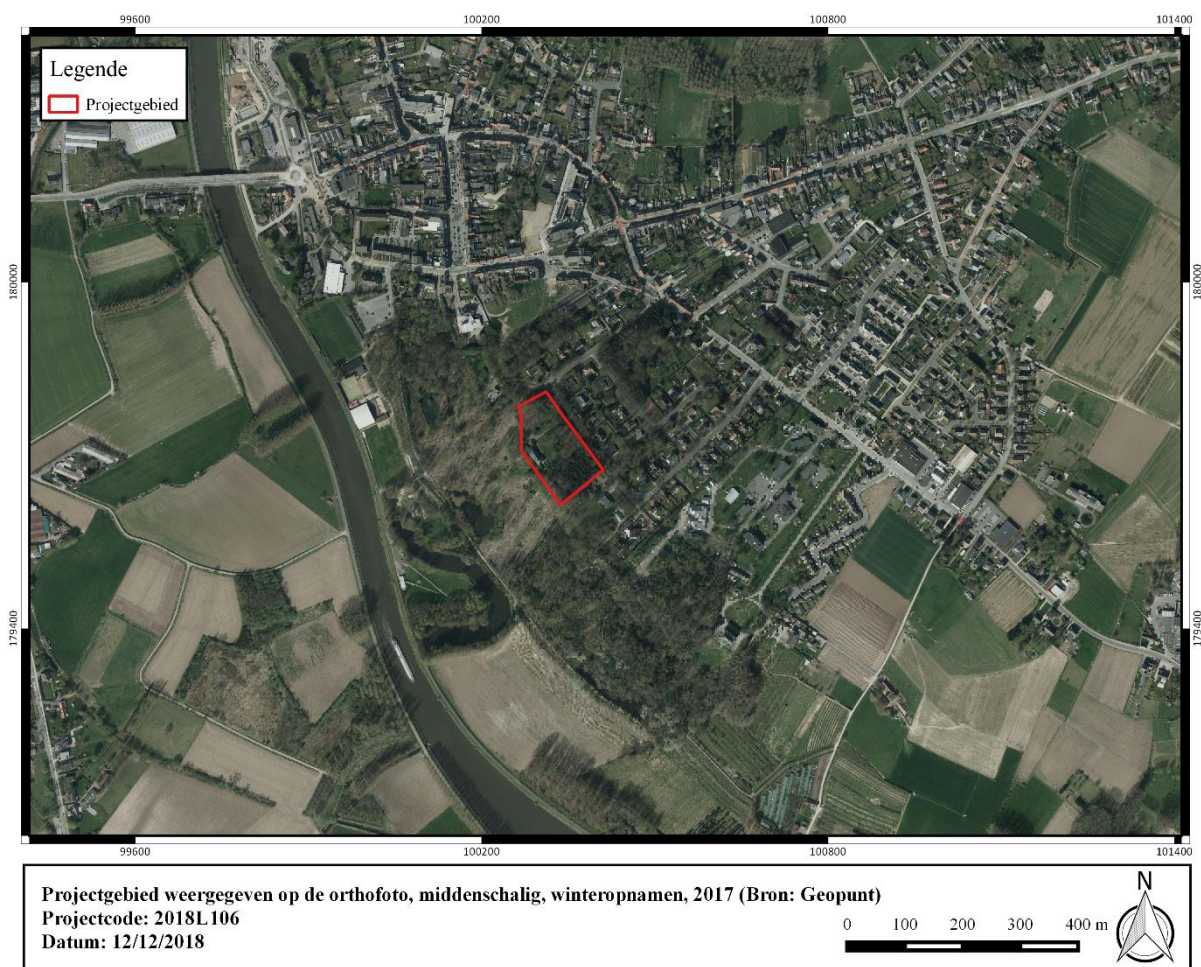
1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het onderzoeksterrein is gelegen in Gavere, in de provincie Oost-Vlaanderen. De gemeente bevindt zich aan de Boven-Schelde ten zuiden van Gent. In het noorden grenzend aan Semmerzake en Vurste, in het oosten aan Schelderode en Baaigem, in het zuiden aan Dikkelvenne en in het westen aan Asper met de Schelde als grens tussen beide.

Het projectgebied grenst ten oosten aan de Warande. Iets ten westen van het terrein bevindt zich de Sportdreef en daarnaast stroomt de Bovenschelde.

Het plangebied is op ongeveer 340 meter van het centrum van Gavere gelegen, en ongeveer op 1,5 kilometer van het centrum van de deelgemeente Asper.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2 Geplande werken

1.3.6.2.1 Bestaande toestand

De totale oppervlakte van het onderzoeksterrein bedraagt 15167 m².

Op heden situeert zich ter hoogte van het plangebied een woning met tuin en oprijlaan.

Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2.2 Ontworpen toestand

De opdrachtgever plant de sloop van de volledige woning en zwembad. Daarnaast wordt de omliggende verharding in kasseien verwijderd. De sloop + uitbraak omvat een oppervlakte van 1554 m². Het gedeelte van de sloop/uitbraak dat zich buiten de geplande werken situeert wordt ingericht als groenzone.

Na de sloop van de bestaande bebouwing wordt een nieuwe private woning gerealiseerd met een footprint van ca. 630 m². Het gebouw wordt ingericht door middel van sleuffunderingen.

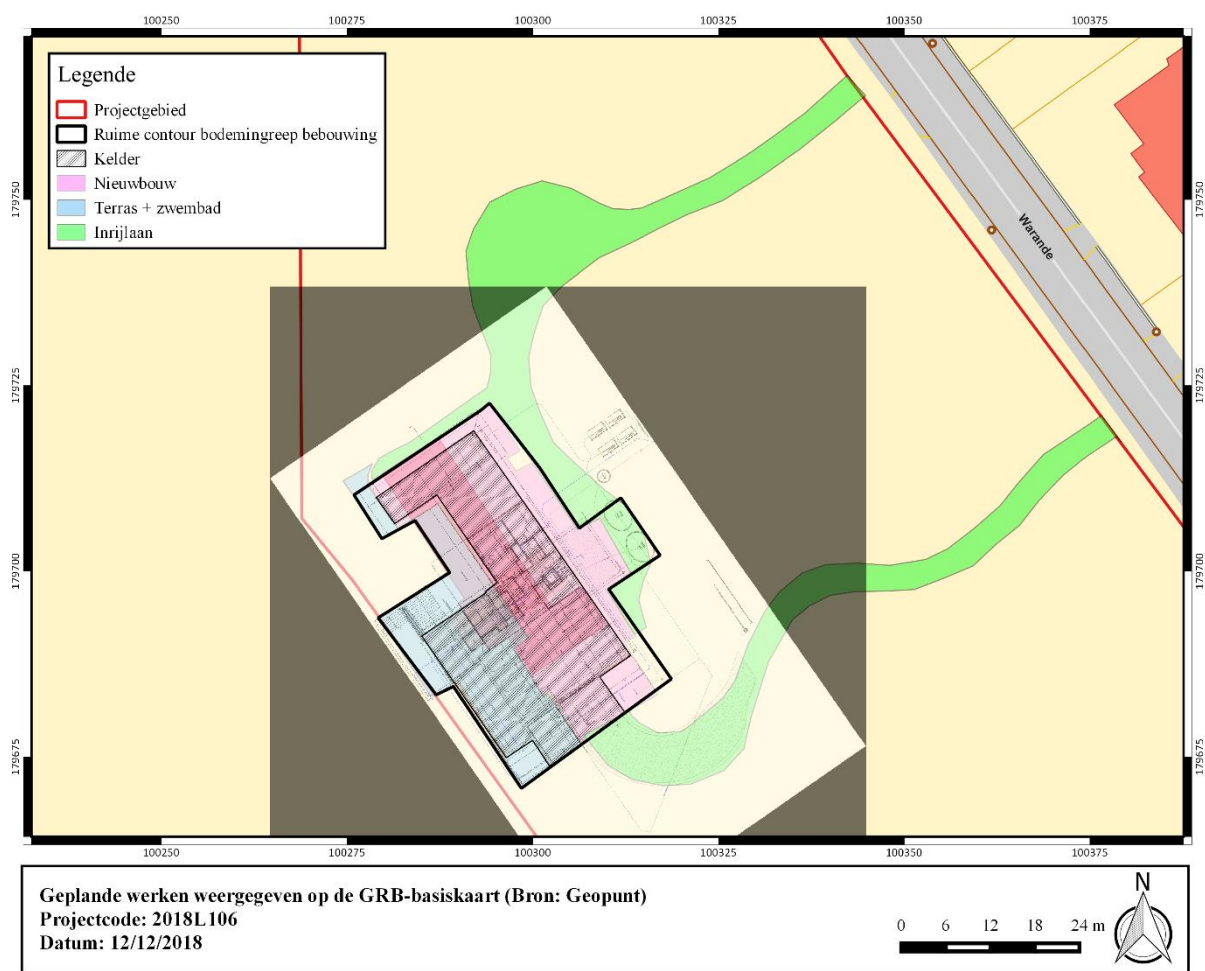
Onder het gebouw wordt een kelderniveau aangelegd met een oppervlakte van ca. 670 m². Deze kelder valt slechts gedeeltelijk samen met de footprint van de nieuwbouw. De zone waar een zwembad wordt gerealiseerd is bij de ingetekende geplande werken tevens opgenomen in de zone 'kelder'.

Het nieuwe vloerpad zal gelegen zijn op een hoogte van 37.85 m TAW. Het huidige vloerpad ter hoogte van de geplande ontwikkeling situeert zich op een hoogte van 37.28 – 36.04 m TAW. Dit impliceert dus dat het terrein deels zal worden opgehoogd om de gewenste hoogte te bekomen. Rondom het gebouw worden nieuwe rioleringen aangelegd. Ten oosten van het gebouw plant de opdrachtgever het plaatsen van twee regenwaterputten met inhoud 20.000 liter, een septische put met inhoud 3.000 liter en 4 infiltratieputten.

De zwarte contour op onderstaand plan duidt de totale zone ter hoogte van de geplande bebouwing aan die bedreigd is door de geplande werken, rekening houdende met het gepaarde werfverkeer, aanleg werfzones en een te rekenen bufferzone. De diepte van de bodemingreep varieert naargelang de huidige hoogteligging. De diepste bodemingreep is in het zuidelijk deel van de geplande ontwikkeling en reikt tot een diepte van ca. -2.40 m-mv.

De zone aangeduid met een zwarte contour heeft een oppervlakte van ca. 1150 m².

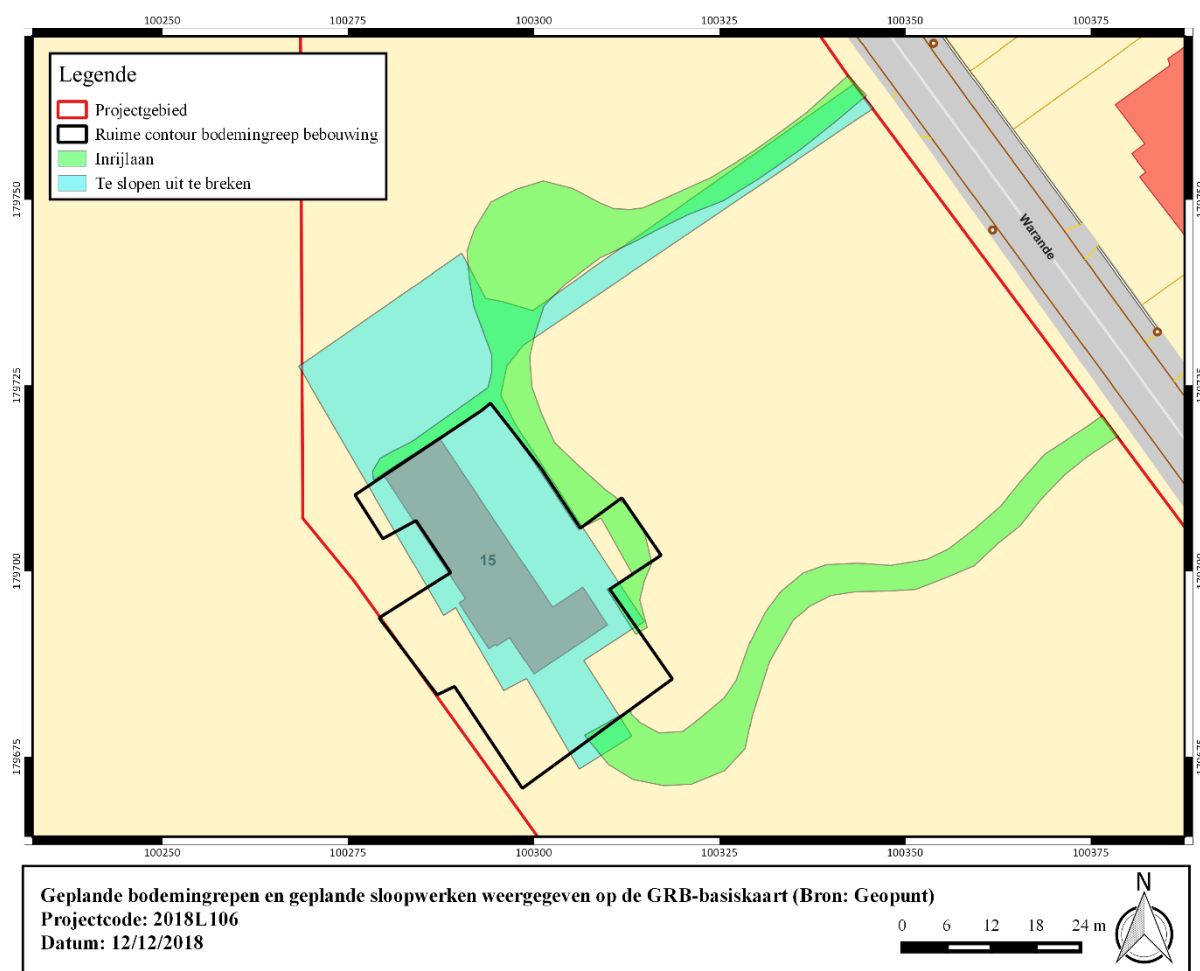

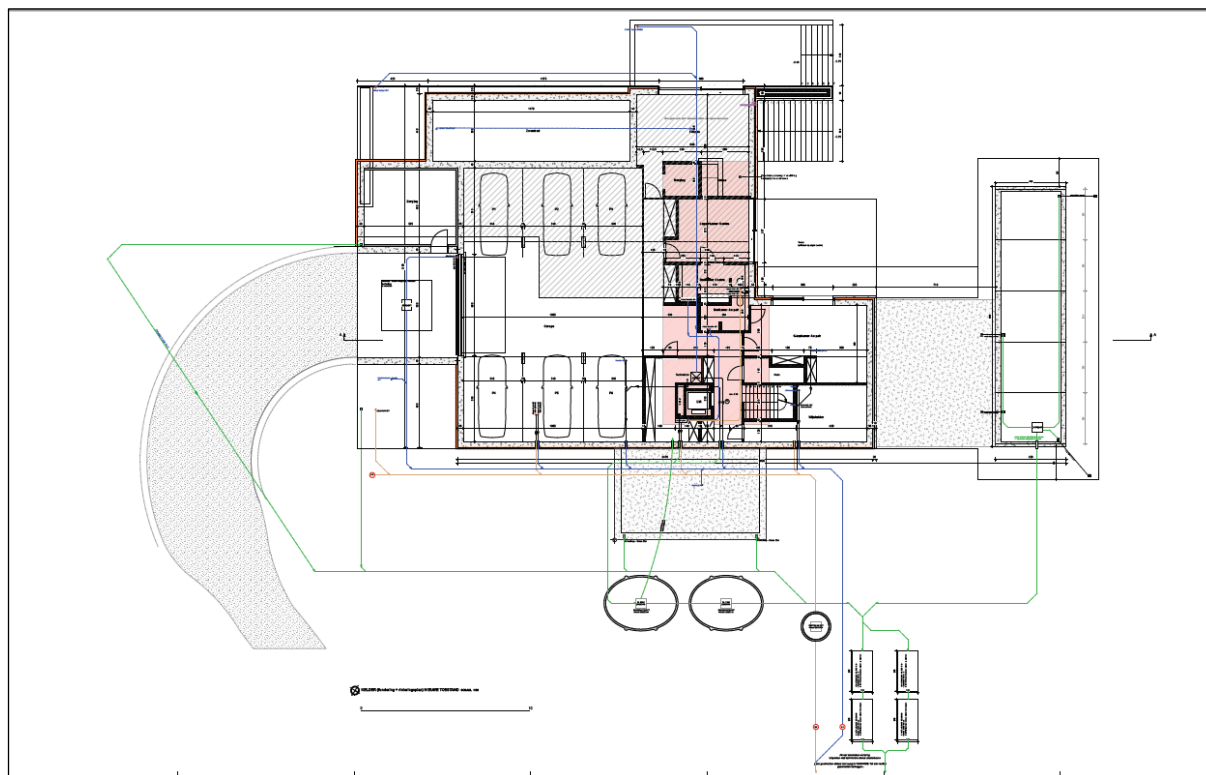
Figuur 5: Geplande werken weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Tevens wordt een nieuwe inrijlaan in grind gerealiseerd over een oppervlakte van ca. 1050 m². Deze zone is op bovenstaand plan weergegeven met een groene opvulling. Voor de aanleg van deze inrijlaan dient een bodemingreep gerekend te worden van 30 cm-mv.

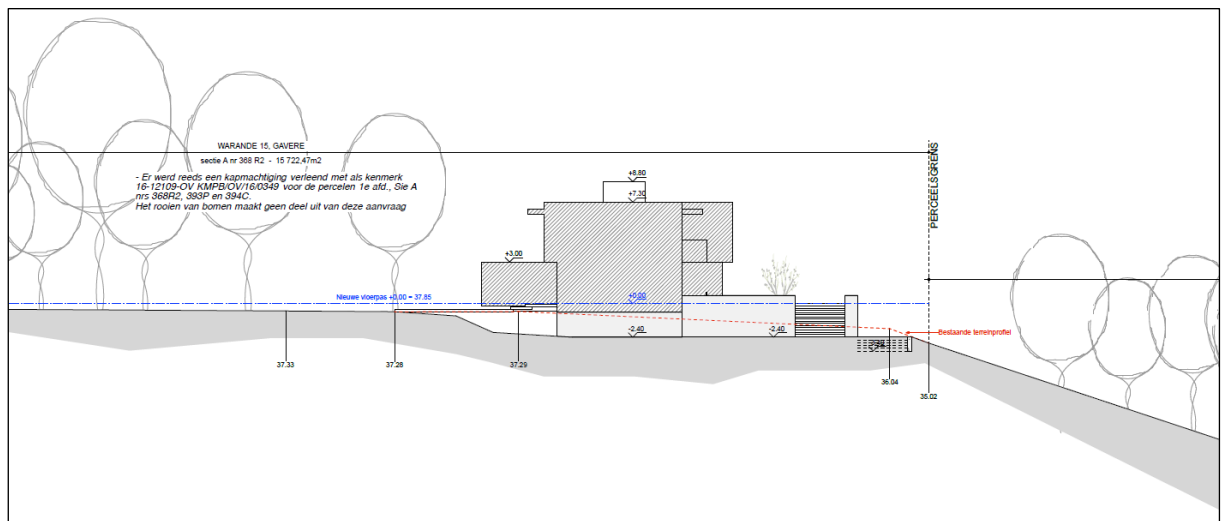
De gecombineerde oppervlakte van de geplande werken bedraagt aldus 2200 m². Van deze zone valt ca. 1010 m² samen met bestaande bebouwing en verharding.

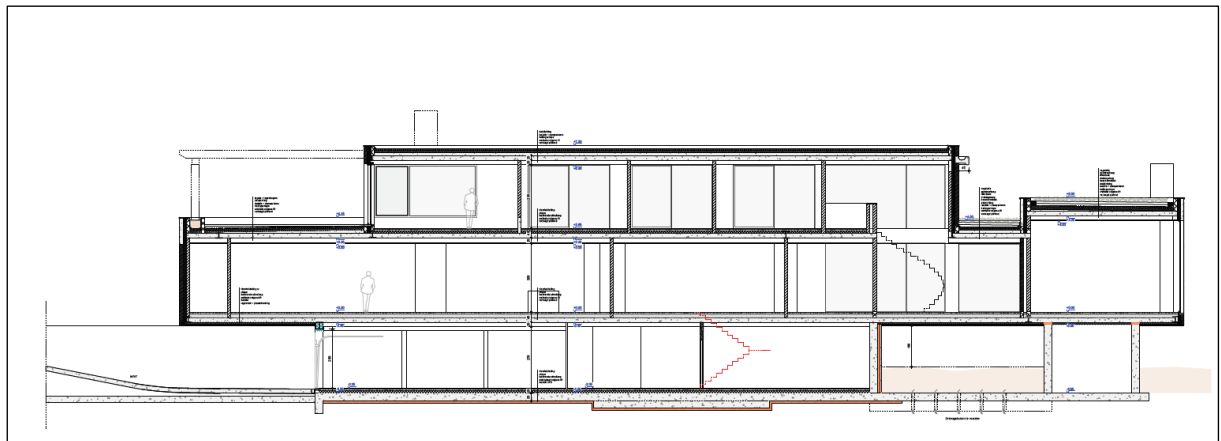
Figuur 6: Geplande werken en geplande bodemingenrepen weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Figuur 7: Niveau -1, ontworpen toestand (bron: opdrachtgever).

Figuur 8: Terreinsnede ontworpen toestand. Huidig maaiveld aangeduid met een rode lijn (bron: opdrachtgever).

Figuur 9: Doorsnede nieuwbouw (bron: opdrachtgever).

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

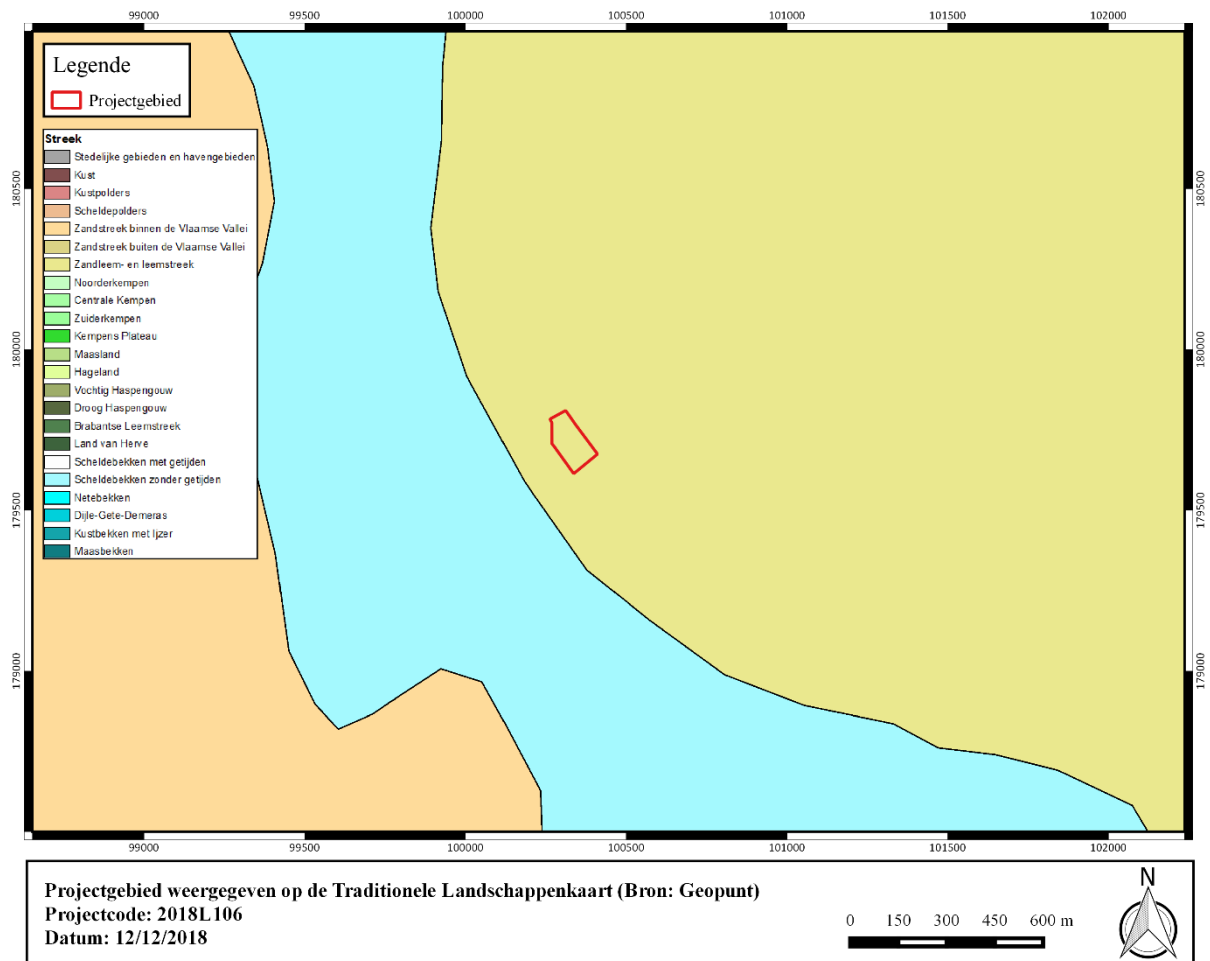
1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

1.4.1.1 Landschappelijke situering

Het projectgebied is gelegen in de zand- en leemstreek.

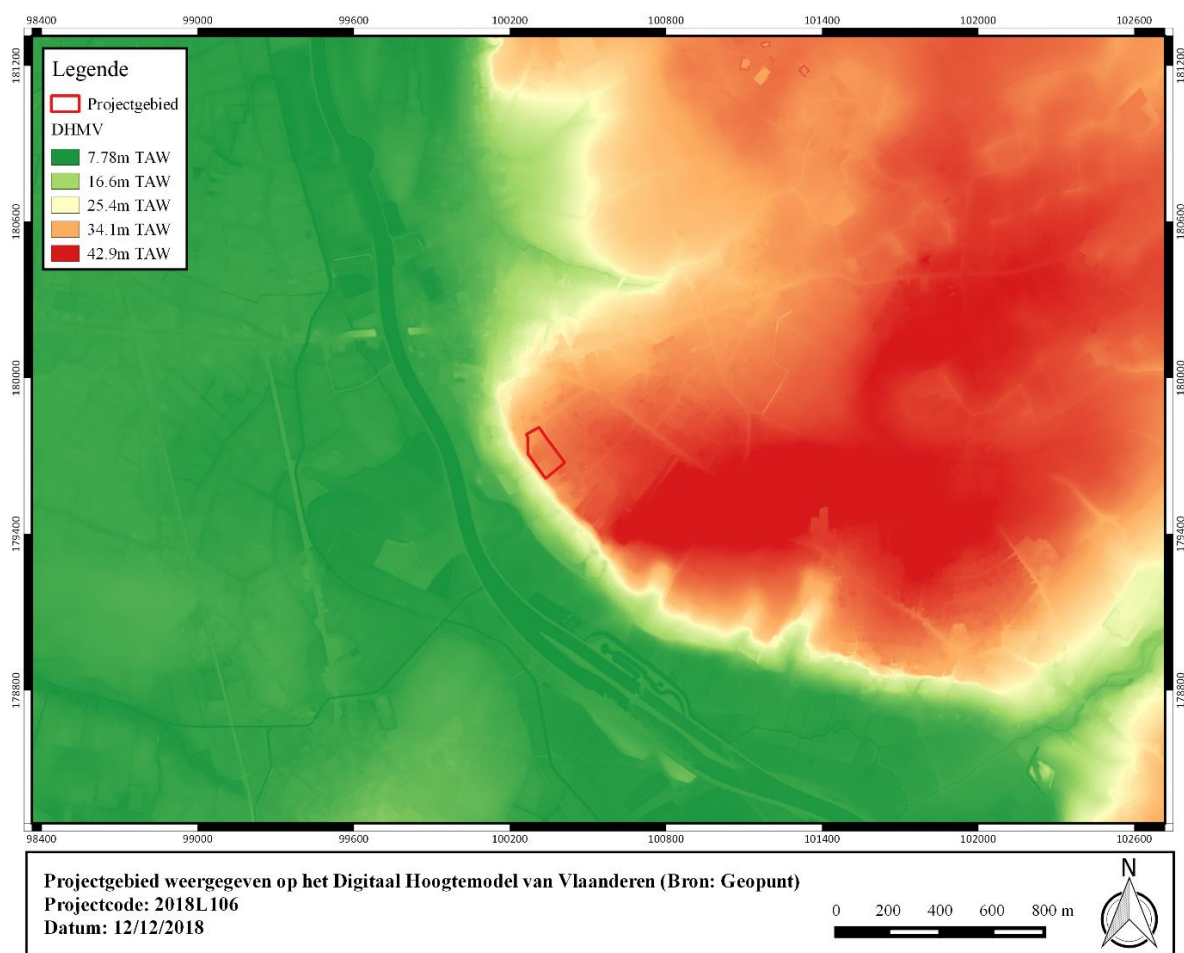
Het onderzoeksterrein is gelegen naast de vallei van de Bovenschelde en aan de voet van de 'Helling van Semmerzake'. Deze helling is een helling in de Vlaamse Ardennen waarbij de voet in Gavere ligt en de top in Semmerzake. Het projectgebied zelf is gelegen tussen 35 en 37,5 m TAW. Precies ten westen van het projectgebied situeert zich een zeer steile, door de Schelde uitgesuurde, heuvelflank.

Hydrografisch is het plangebied gelegen in het Boven-Scheldebekken, deelbekken Scheldemeersen. Op zo'n 330 meter ten westen van het projectgebied bevindt zich de Bovenschelde en op zo'n 780 meter ten noorden de Leebeek.

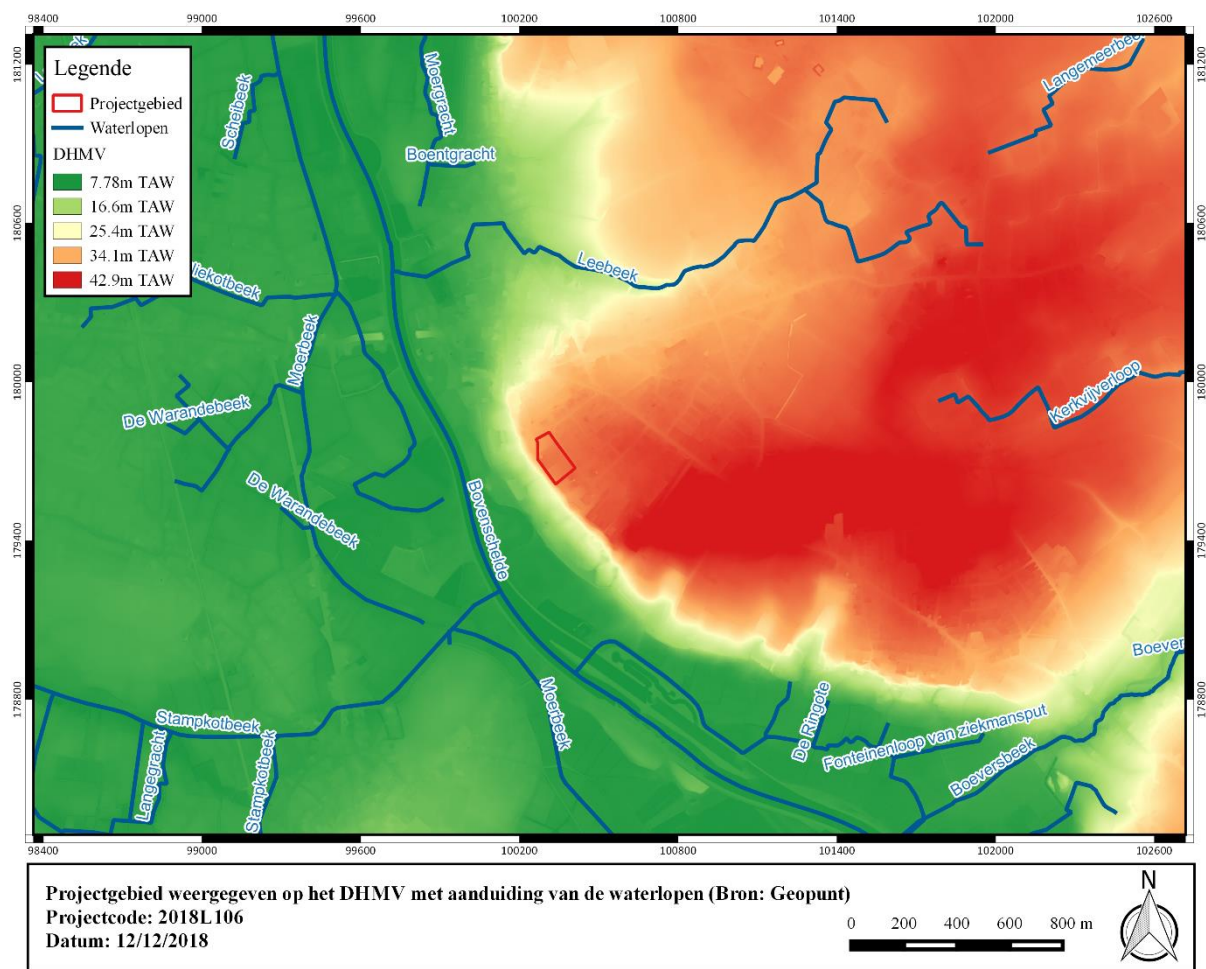

Figuur 10: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

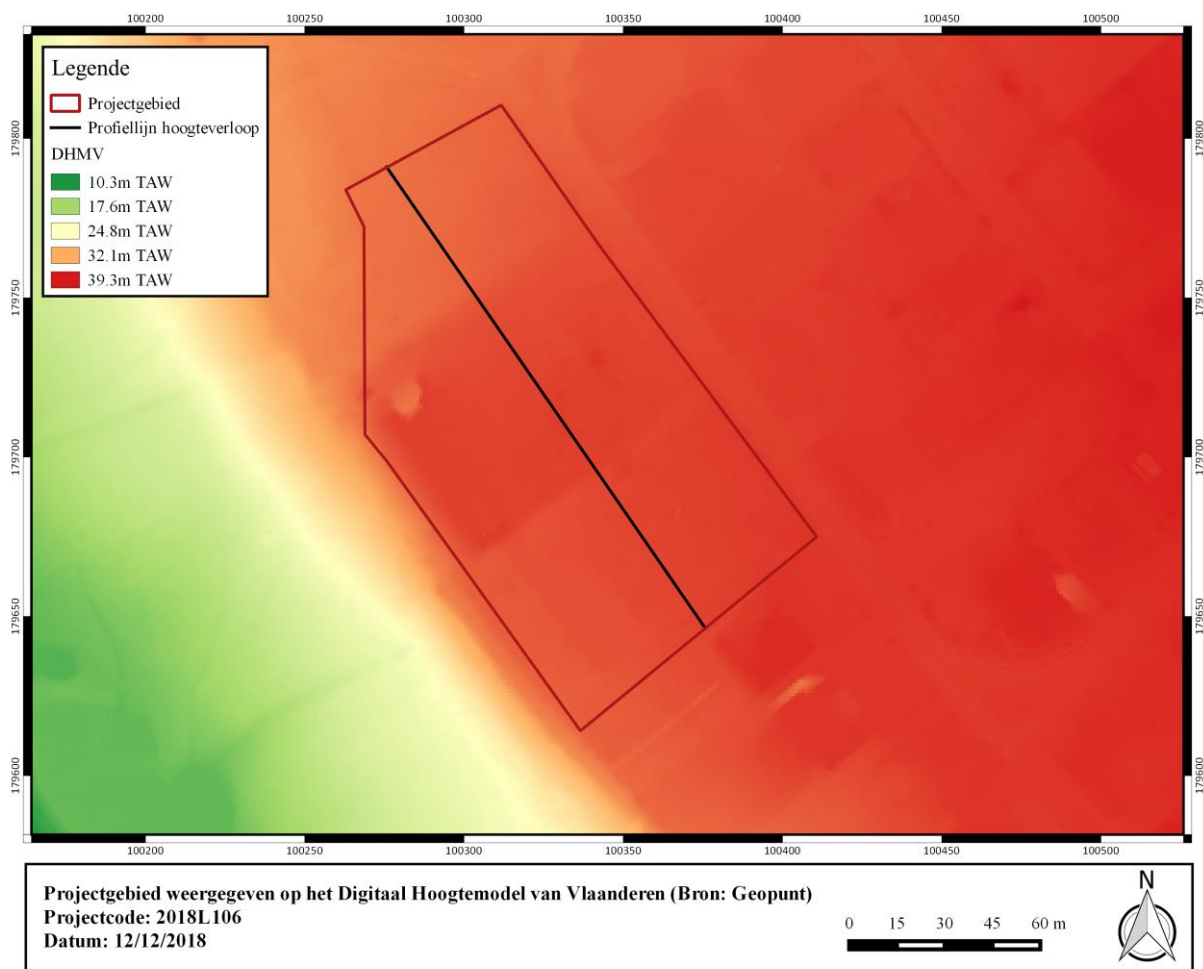

Figuur 11: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

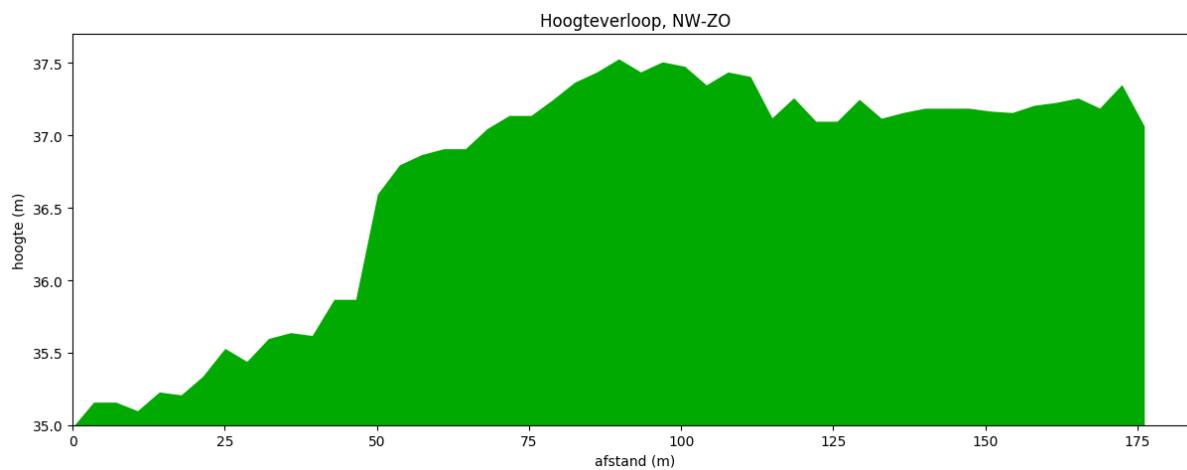

Figuur 12: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).

Figuur 13: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

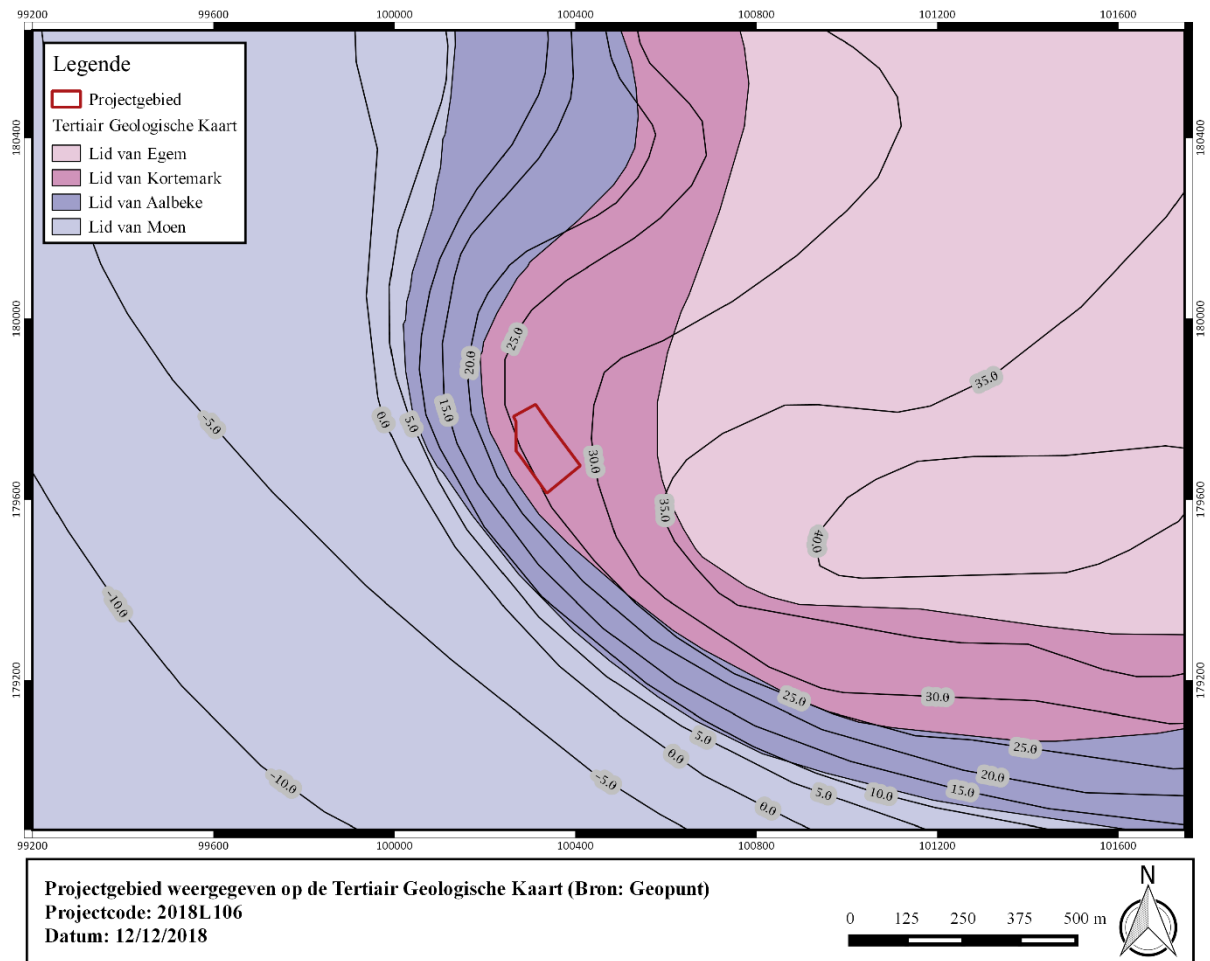

Figuur 14: Hoogteverloop, NW-ZO

1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Lid van Kortemark** (Formatie van Tielt). De Formatie van Tielt bestaat uit een fijn zandig en zandig marien sediment.

Het oudste lid is het **Lid van Kortemark** en bestaat uit horizontaal gelamineerd fijn zandig grof silt en kleiig-siltig zeer fijn zand. Het is afgezet in de overgangszone tussen de buitenkust en de open shelf.

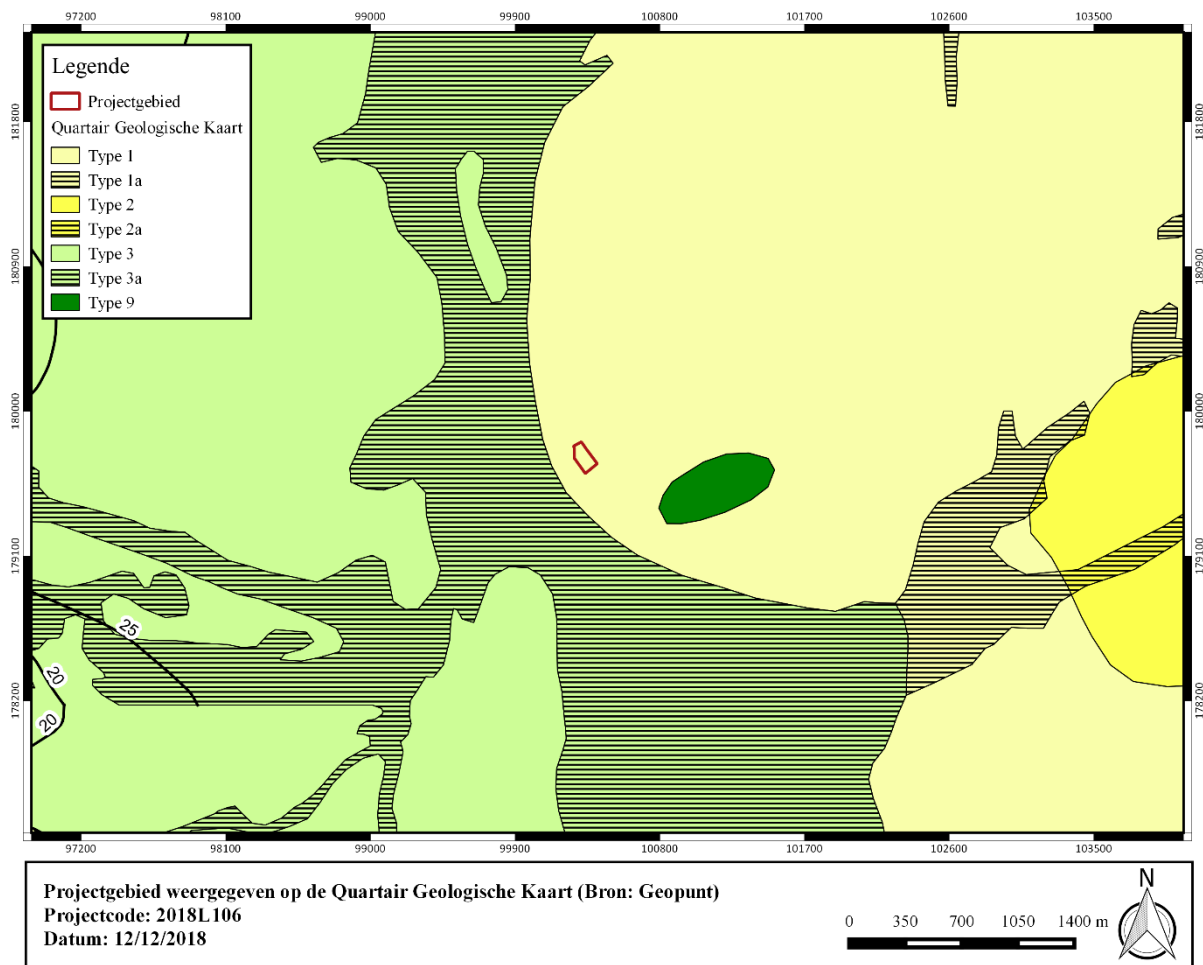

Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Quartair Type 1**. Dit type bestaat uit een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zand tot zandleem). Deze afzetting kan eventuele hellsingsafzettingen van het Quartair bevatten.

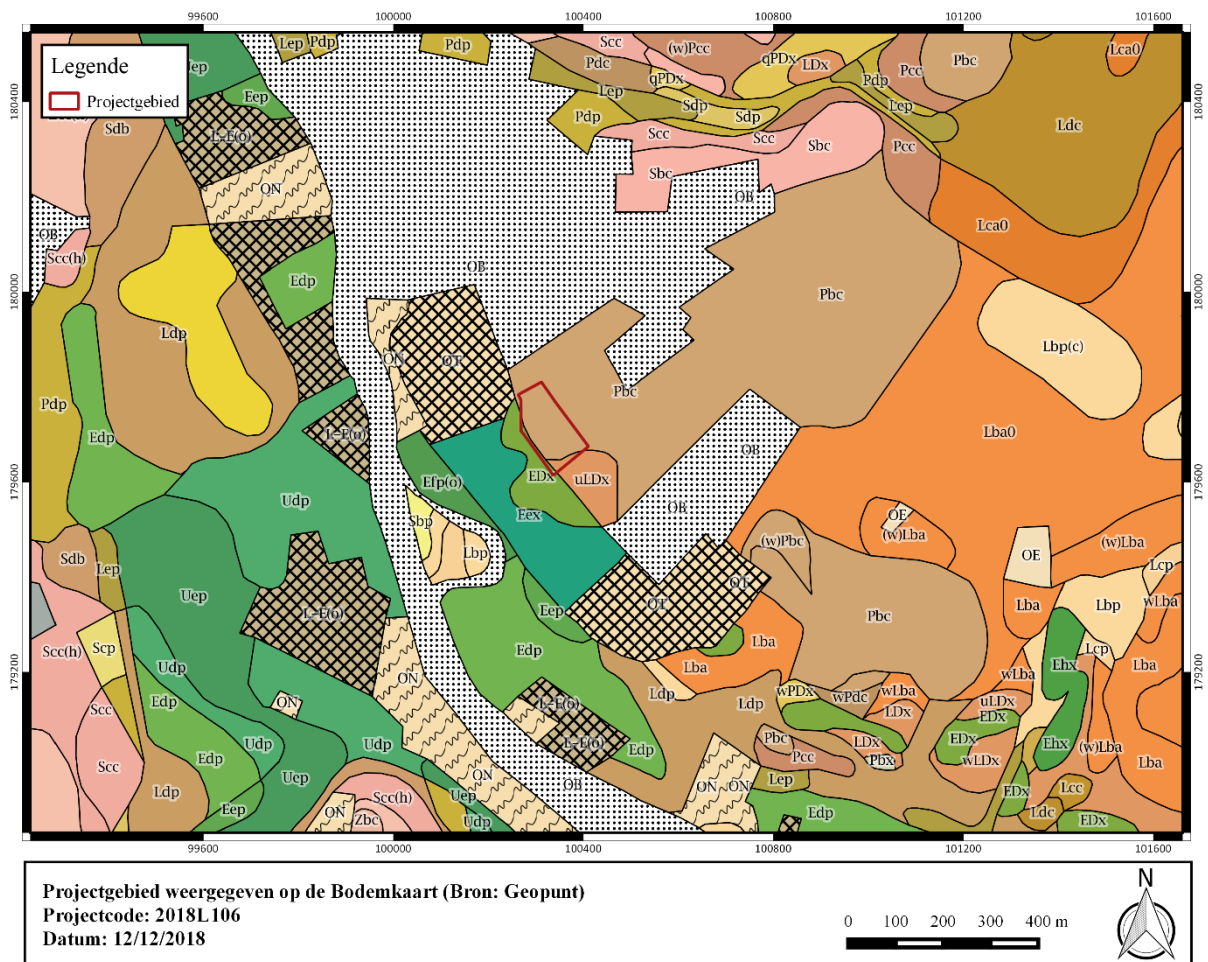
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.4 Bodenvormingsprocessen

Het bodemtype **Pbc** is een droge licht zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont. De Ap is 25-50 cm dik, matig humeus en donker grijsbruin. De textuur B komt voor tussen 90 en 120 cm diepte en is verbrokken. Roestverschijnselen komen voor tussen 90 en 120 cm.

Het bodemtype **EDx** is een zwak tot matig gleyige kleibodem met onbepaald profiel. Dit complex omvat verschillende niet-gedifferentieerde gronden op klei met verschillende moedermaterialen met verschillende textuurklassen naast klei.

Het bodemtype **uLDx** is een droge, niet gleyige, lichte zandleembodem met sterk gevlekte textuur (bij lemige sedimenten), verbrokkelde textuur B horizont (bij zandige sedimenten). Deze gronden hebben doorgaans een bouwvoor die 20-30 cm dik is, (donker)grijsbruin, matig humeus en die rust op een bruinachtige zwak humeuze overgangshorizont van 20-30 cm dikte waaronder soms een enigszins uitgeloopte horizont voorkomt. De gave of verbrokkelde textuur B begint op 70-90 cm. Roestverschijnselen beginnen tussen 90 en 120 cm. Variërende substraten kunnen op wisselende diepte aanwezig zijn.

Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).

1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

1.4.2.1 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

Bij een archeologische opgravingscampagne (2015) ca. 200 meter ten noorden van het plangebied zijn zowel sporen uit de steentijd, ijzertijd en Romeinse tijd aangetroffen. Tal van archeologische vondsten wijzen op menselijke aanwezigheid in de regio vanaf het finaal-paleolithicum.

De oudste vermelding van Gavere dateert uit het begin van de 10^e eeuw als Gauere, van het Germaanse Gabra of moeras. Gavere situeert zich op de rechter Scheldeoever aan de westzijde van het graafschap Brabant. Het dorp ressorteerde onder de kasselrij van het Land van Aalst dat na de aanhechting bij Vlaanderen een apart bestuurlijk, gerechtelijk-fiscaal district werd. De heerlijkheid *Land van Gavere* gaf zijn naam aan één van de oudste en rijkste families van het graafschap Vlaanderen. Het slot van de heren van Gavere klimt op tot de 12e – 13e eeuw en is qua uitzicht deels gekend door een gravure opgemaakt door Sanderus in 1640. De burcht was gebouwd langs de Schelde als bolwerk tussen Gent en Oudenaarde. Deels omwille van de strategische positie werd het slot herhaaldelijk belegerd, o.a. gedurende de slag van Gavere in 1453. Het kasteel was reeds in verval geraakt gedurende de 16^e eeuw en werd in 1658 ontmanteld.

De ligging van Gavere aan de Schelde bepaalde tevens de historisch-economische ontwikkeling van het dorp. De burcht vormde een halteplaats op het kruispunt van de Schelde met de landwegen en was belangrijk als tol- en oversteekplaats. Reeds in de 15^e eeuw werden hier markten gehouden en vanaf 1628 tevens een jaarmarkt.

Het dorp van Gavere was het centrum van de gelijknamige baronie die de parochies Gavere, Baaigem, Dikkelvenne, Hermelgem, Nederzwalm, Munkzwalm, Meilegem, Paulatem, Sint-Maria-Latem, Semmerzake, Vurste en Wassene, Sint-Denijs-Boekel en Welden omvatte.

Naast de landbouw was de handel en de ambachtelijke bedrijvigheid reeds vroeg vrij belangrijk. De wekelijkse markt en de jaarmakten waren gericht op het hinterland ten oosten van de schelde. In de 18^e eeuw was ca. de helft van de bevolking tewerkgesteld in de linnenijverheid. Gedurende de 19^e eeuw kwamen steenbakkerijen tot ontwikkeling langs de Schelde.³

³ Inventaris Onroerend Erfgoed

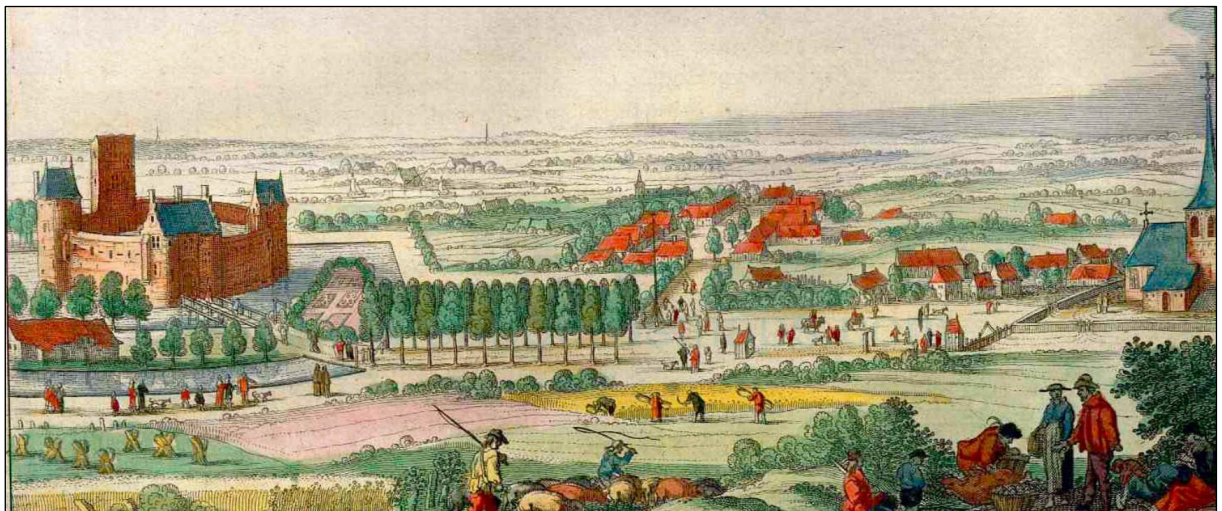
1.4.2.2 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

Het zich op Gavere in Sanderus' *Flandria Illustrata* is allicht opgemaakt vanop een locatie nabij het projectgebied. Het is een open gebied met akkerlandpercelen en verspreide vegetatie. Het terrein is duidelijk hoger gelegen de Scheldevallei waar zich de burcht van de heren van Gavere situeert.

De Ferrariskaart karteert het plangebied deels als bosgebied (met hoogstammen) en deels als akkerland. De bebouwing in de omgeving concentreert zich rondom de dorpskern van Gavere, ca. 300 meter ten noorden. De huidige toponymie 'Warande' doet vermoeden dat het bosgebied ter hoogte van het plangebied in gebruik zal geweest zijn als besloten jachtterrein.

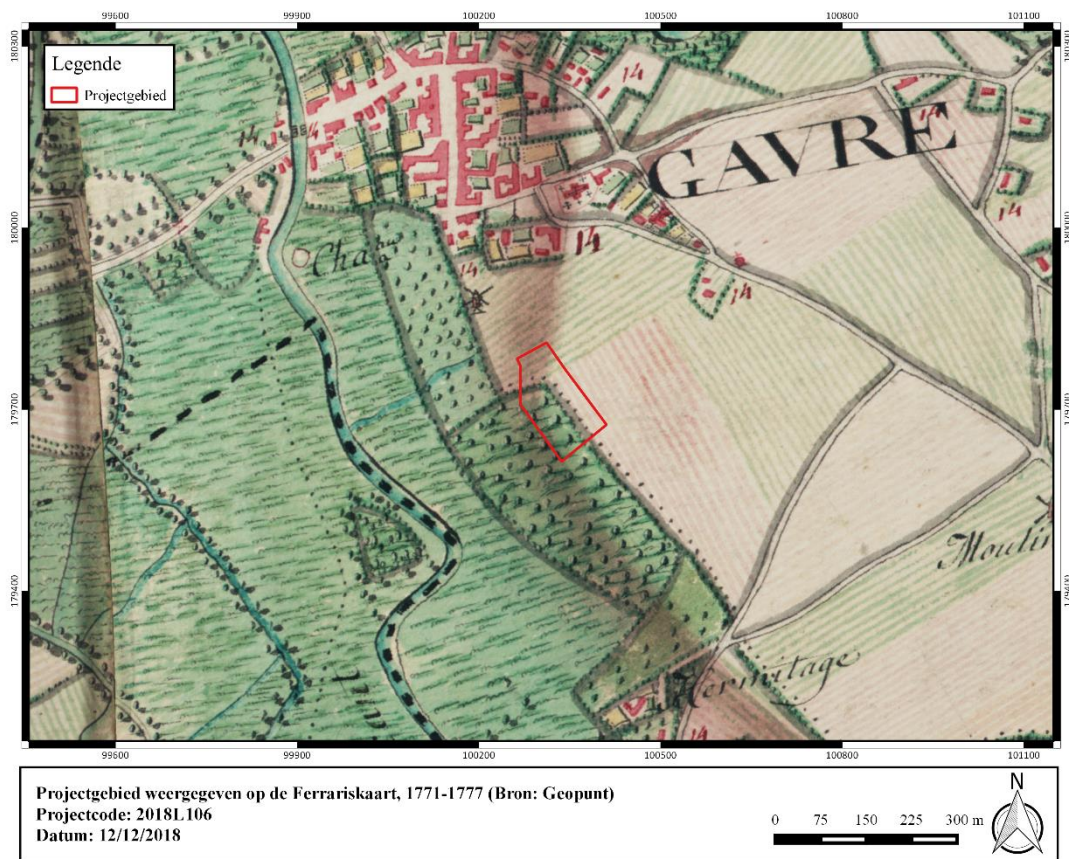
Hoogstwaarschijnlijk behoorde deze warande toe aan de heren van Gavere, die vanaf de 12^e – 13^e eeuw ca. 300 meter ten noordwesten van het projectgebied hun residentie hadden. Doorheen het onderzoeksterrein loopt tevens een noordwest-zuidoost georiënteerde voetweg.

De Atlas der Buurtwegen geeft tevens geen bebouwing weer binnen de projectgrenzen. Op de Poppkaart staat de zone waarbinnen het plangebied zich situeert aangeduid als *Hof Kouter*. Een kouter is een grote open akker. In de buurt van rivieren zijn dit vaak de hoger gelegen gebieden. In de omgeving van het plangebied tekent deze kouter zich af tegen het ten westen gelegen meersgebied. De voetweg ter hoogte van het onderzoeksterrein is niet langer weergegeven.

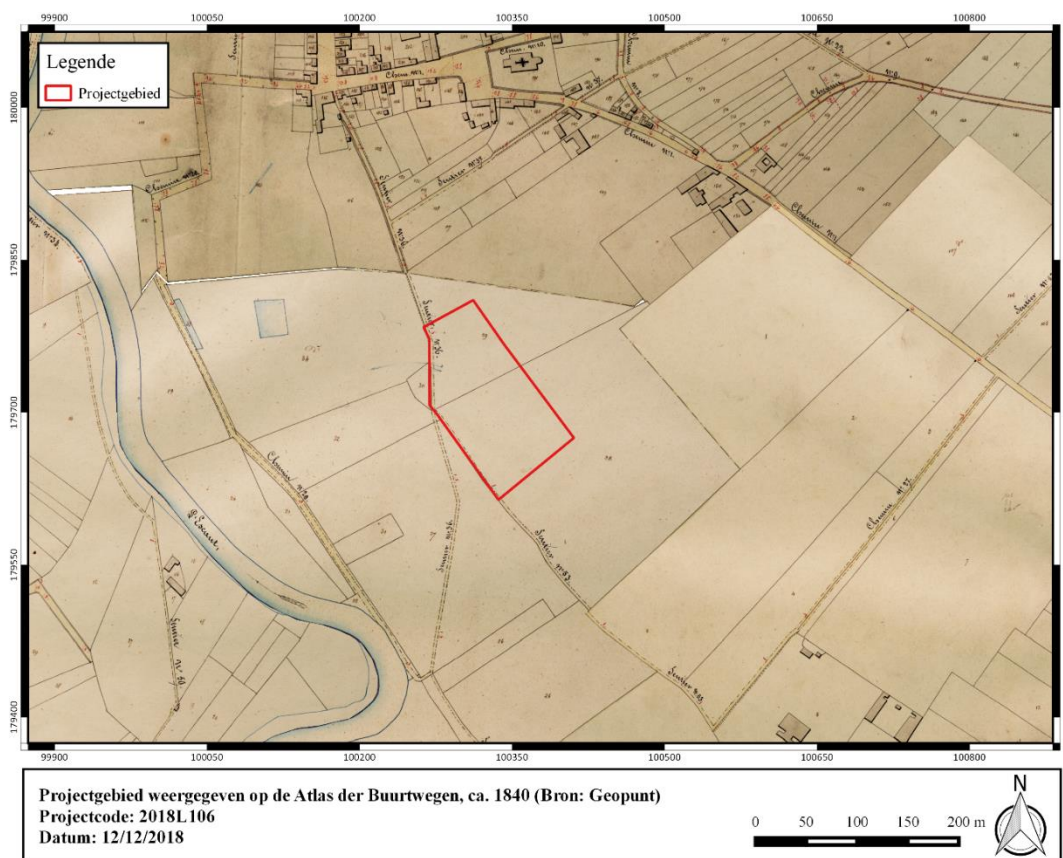

Figuur 18: Zicht op Gavere, Sanderus' *Flandria Illustrata*, ca. 1640 (Bron: Universiteitsbibliotheek Gent).

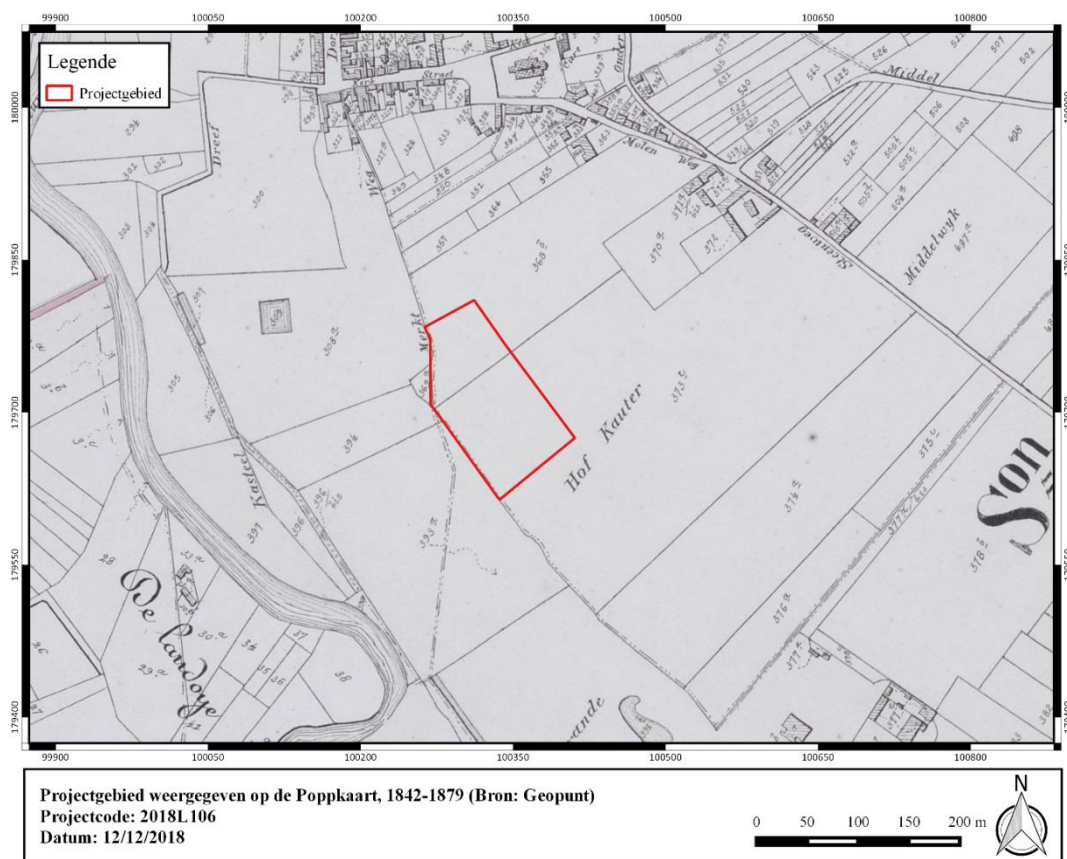

Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart (Bron: Geopunt).

Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

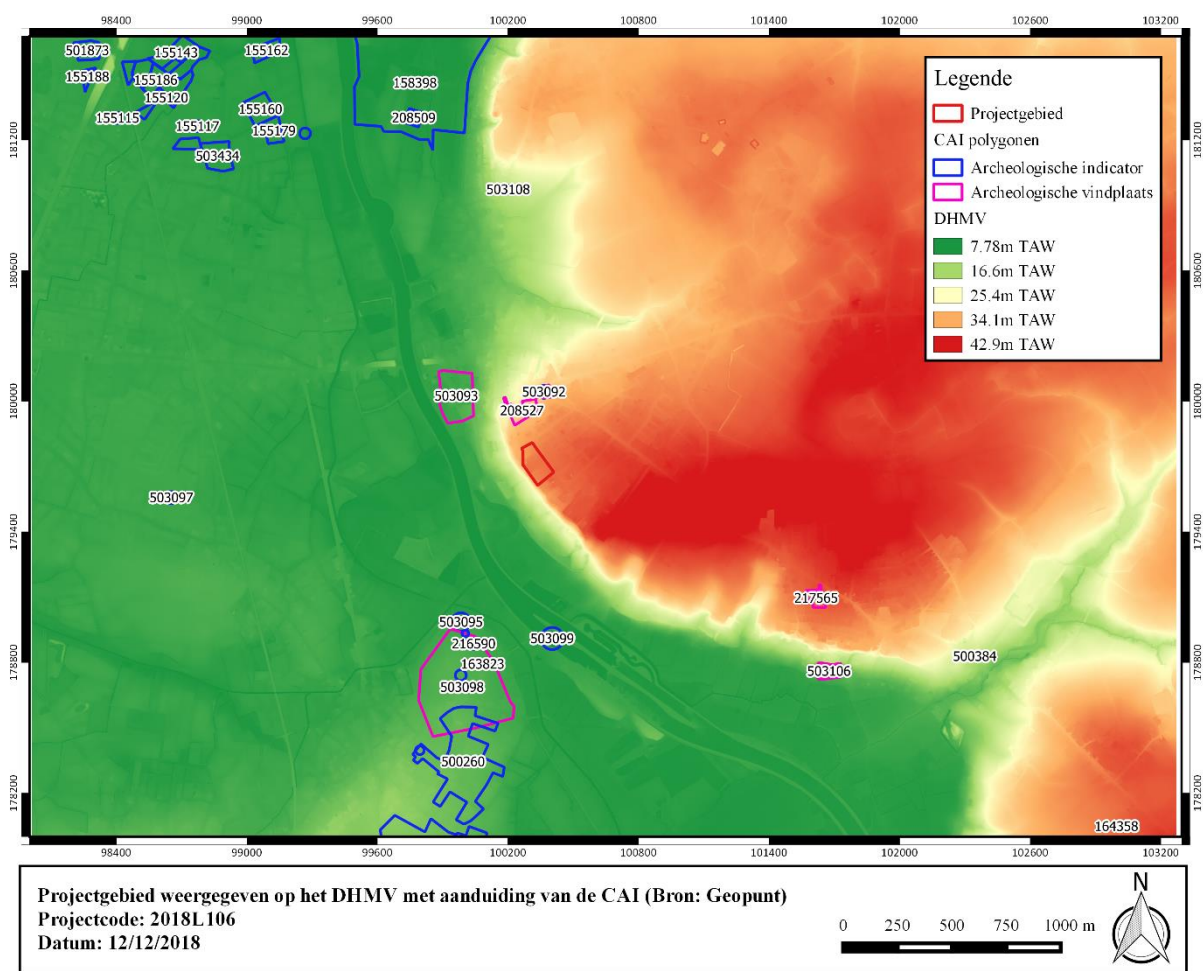
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

1.4.2.3 Overzicht van de gekende archeologische waarden

Op het plangebied zijn geen archeologische vindplaatsen gekend. Ten noorden van het plangebied, aan de Molenstraat te Gavere, werden op een landschappelijk vergelijkbare locatie in 2014 en 2015 archeologisch onderzoek uitgevoerd. Hierbij kwam vondstmateriaal uit het mesolithicum aan het licht. Ook werd een hoge concentratie sporen uit de vroege ijzertijd aangesneden, deze wijzen op bewoning. Verder werden sporen van erfindeling en zgn. ‘off-site’ activiteiten waargenomen uit de midden/late-ijzertijd en Romeinse periode, die wijzen op een nederzetting in de nabije omgeving. Ook werden er materiële resten uit de middeleeuwen gerecupereerd (CAI 208527).

Een honderdtal meter ten westen van deze locatie, in de Scheldevallei, wordt op basis van ouder onderzoek de aanwezigheid van een kasteel vermoed (CAI 503093). Een kilometer ten zuidwesten van het plangebied, in de alluviale vlakte van de Schelde, werden bij verschillende onderzoekscampagnes eind de jaren ‘70 en tijdens de jaren ‘80 verschillende lithische artefacten uit het mesolithicum gerecupereerd. Daarnaast werden bewoningssporen die wijzen op een continue menselijke aanwezigheid tijdens de Romeinse periode onderzocht. Naast deze Romeinse bewoningssporen werden er evenzeer delen van een vroegmiddeleeuws grafveld in kaart gebracht (CAI 503098). Verder wijzen gekende vindplaatsen in de ruimere omgeving op menselijke aanwezigheid tijdens het mesolithicum, metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen.

Op basis van cartografische indicatoren wordt enkele kilometer ten noorden van het plangebied het slagveld verwacht van de ‘Slag bij Gavere’ in 1453, waarbij de Gentse opstandelingen het onderspit moesten delven tegen de troepen van Filips de Goede, hertog van Bourgondië (CAI 158398). Verder wijst vondstmateriaal gerecupereerd bij menig veldkartering en metaaldetectie op menselijke aanwezigheid vanaf het mesolithicum tot in de late middeleeuwen.

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

208527	Mechanische prospectie (2014) – Opgraving (2015); NK: 15 meter Steentijd: 3 kernflanken in donkere vuursteen. Mogelijk vroeg mesolithisch. - afslagschrabber, aangetroffen bij de aanleg van vlak 2. Vroege ijzertijd: Hoge densiteit aan sporen en vondsten centraal in het onderzoeksgebied. In beperkte mate zijn dit paalkuilen, voor het overige vooral kuilen en greppels. Midden-ijzertijd: paalkuilen, greppels en kuilen, aardewerk. Wellicht off site sporen behorend tot erf buiten het plangebied. Romeinse tijd: Enkele losse sporen en losse vondsten. - Paalkuilen, greppels, kuilen, aardewerk. Middeleeuwen: enkele losse vondsten aardewerk, mogelijk ook karolingisch aardewerk.
--------	---

	Nieuwe Tijd: muurresten in baksteen. Er zijn twee fasen herkenbaar, op basis van de formaten van de baksteen is de oudste wellicht te dateren in de 17e eeuw. - Los verspreid aardewerk in het colluvium, meeste 17e-18e eeuw. Bron: Gierts I., 2017: Archeologische opgraving Gavere Molenstraat, BAAC Vlaanderen Rapport 575, Gent.
213094	Mechanische prospectie (2016); NK: 15 meter Nieuwste tijd: Sporen van de ruiming van het kerkhof. Aan de hand van het proefputtenonderzoek lijkt dat deze ruiming heel grondig is gebeurd, en dat eventuele andere archeologische resten mee zijn opgeruimd. Bron: De Smaele B., Pieters H., Sadones S. 2016: Archeologisch vooronderzoek rond de Sint-Amanduskerk te Gavere (Oost-Vlaanderen), Adede Archeologisch Rapport 69, s.l.
217565	Mechanische prospectie (2017); NK: 15 meter Nieuwste tijd: 2 kuilen: spoor 401: ovale kuil met N-Z oriëntatie, geen vondsten, spoor 501: rechthoekige kuil met N-Z oriëntatie, recent materiaal in de vulling. – Stukje van een aarden pijpensteeltje. - Recente fragmenten van glas, metaal, dakpannen en puin afkomstig uit de vulling van recente kuil 501 in sleuf 5. Bron: https://id.erfgoed.net/archeologie/notas/4398
500384	Controle van werken (1999); NK: 15 meter Romeinse tijd: aardewerk gevonden in een gesedimenteerde erosiegeul Late middeleeuwen: enkele ondiepe sporen met sporadische grijs schervenmateriaal Bron: DESCHIETER J. & DE CLERCQ W., 2000. Gavere. Dikkelvenne. Archeologische controle van een bouwput in Dikkelvenne-centrum. In: Monumentenzorg en cultuurpatrimonium. Jaarverslag van de Provincie Oost-Vlaanderen. 1999, Gent, Provinciebestuur Oost-Vlaanderen, p. 143
503093	Veldprospectie – Opgraving (1985) – Toevalsvondst (1970); NK: 15 meter Volle middeleeuwen: Waterburcht: groot cirkelvormig complex met binnenplein en donjon, resten van de burcht werden in 20ste eeuw ontdekt. Over voorloper niet veel gekend, waarschijnlijk woonplaats met louter defensief en strategisch karakter. Omstreeks de 12de eeuw vlak bij de Schelde in Doornikse steen opgetrokken. In 1382 wordt het vermeld als burcht van verzet toen Filips van Artevelde met de Witte Kaproenen het kasteel belegerde. 1453 slag bij Gavere. Tijdens godsdienstoorlogen gedeeltelijk in brand gestoken. In 1582 wordt ingenomen door de Geuzen, waarna het door de prins van Parma wordt heroverd, dan in handen van Lamoraal van Egmont en door hem verwoest.

	Bron: DE SMET A., 1989. Het 'kasteel' te Gavere. In: Archeologische Kroniek van Zuid-Oost-Vlaanderen. Bijdragen, I, overdruk uit: Zottegems Genootschap voor Geschiedenis en Oudheidkunde. Handelingen, IV, pp. 205-210.
503098	Opgraving (1976, 1982, 1983, 1984); NK: 15 meter Mesolithicum: lithisch materiaal Laat-neolithicum: silo Vroeg-Romeinse: Enkele paalsporen en een grachtje. 2 waterputten: 1 ronde waterput (takkenvlechtwerk) en een rechthoekige houten waterput met als beschoeiing verticale planken/balken. Midden-Romeinse tijd: 1ste eeuwse omheiningssysteem (vroeg-Flavisch) met parallelle grachten en houten wering, kuilen, paalsporen (geen echte plattegronden, deze vermoedelijk in reeds verstoorde en niet-opgegraven zone), waterput, sporen van ijzerbewerking => vicus of erven? – Grafveld, op 200 m van de nederzettingssporen. 150-250 na Chr. Eén graf gelegen in binnen de nederzetting. Slechts een deel van het grafveld opgegraven. Laat-Romeinse tijd: geïsoleerde paalsporen (oa. lichte houten constructie waarvan functie onbekend) en kuilen. Merovingische periode: grafveld Bron: VERMEULEN F., 1992: Tussen Leie en Schelde. Archeologische inventaris en studie van de Romeinse bewoning in het zuiden van de Vlaamse Zandstreek. Archeologische Inventaris Vlaanderen, Buitengewone reeks nr. 1.
503106	Opgraving (1986); NK: 150 meter Metaaltijden: aardewerk en een fragment van een gepolijste vuurstenen bijl, aangetroffen in een laatmiddeleeuwse tuflaag. Vroege middeleeuwen: het klooster zou gesticht zijn in 8ste eeuw en verdwenen in het laatste kwart van de 11de eeuw (literaire bron). Op de plaats van het klooster is nadien vermoedelijk een hofstede van Anchin en kapel in de plaats gekomen (literaire bron). Er werden een 2-tal greppels en diverse paalgaten aangetroffen (mogelijk zijn dit sporen van de hofstede van Anchin). Benedictijnenklooster (literaire bron): geen archeologische sporen. Middeleeuwen: in een laatmiddeleeuwse tuflaag aangetroffen: bronzen driepoot (met dierkop), mogelijk grafmeubilair (want geen verbrandingssporen). Grond afkomstig van een grafveld in de onmiddellijke omgeving? Late middeleeuwen: hoeve: De vroegmiddeleeuwse sporen werden oversneden door een kuil, een greppel en een gracht. Bron: Callebaut D. e.a. 1987, De Sint-Pietersabdij te Dikkelvenne (O.-Vl.), in: Archaeologia Mediaevalis, jg. 10, pp. 40-41

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

158398	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: Slag bij Gavere 1453. Type oorlog: internationaal. Strijdende partijen: Het Gentse leger (ca. 30000 manschappen) en het Bourgondische leger (o.l.v. Filips de Goede, ca. 25000 manschappen). Gent leed de nederlaag en verloor heel wat manschappen. De verliezen in het Bourgondische kamp waren miniem.
--------	--

Veldprospecties

155112	Veldprospectie (1981); NK: 15 meter Onbepaald: wandfragment aardewerk
155114	Veldprospectie (1981); NK: 150 meter Steentijd: werktuig met pletsporen
155115	Veldprospectie (1981); NK: 150 meter Romeinse tijd: aardewerk
155117	Veldprospectie (1981); NK: 150 meter Steentijd: klingfragment met pletsporen
155120	Veldprospectie (1981); NK: 15 meter Steentijd: fragment van een afslag
155127	Veldprospectie (1981); NK: 15 meter Steentijd: werktuig met pletsporen
155142	Veldprospectie (1981); NK: 15 meter Steentijd: afslagschrabber
155143	Veldprospectie (1981); NK: 15 meter Steentijd: lithisch materiaal
155160	Veldprospectie (1982); NK: 15 meter Steentijd: afslagschrabber
155162	Veldprospectie (1982); NK: 15 meter

	Steentijd: werktuig met pletsporen
155163	Veldprospectie (1982); NK: 15 meter Steentijd: werktuig met pletsporen
155179	Veldprospectie (1982); NK: 15 meter Steentijd: 2 fragmenten van kling
155186	Veldprospectie (1982); NK: 15 meter Steentijd: lithisch materiaal
155188	Veldprospectie (1983); NK: 15 meter Steentijd: lithisch materiaal
501853	Veldprospectie (1981); NK: 15 meter Steentijd: lithisch materiaal
500260	Veldprospectie (1975, 1985, 2001); NK: 150 meter Neolithicum: lithisch materiaal Vroeg-Romeinse tijd: aardewerk Laat-Romeinse tijd: twee randfragmenten van kookpotten – bronzen Germaanse armbrustfibula met puntogenversiering. Romeinse Tijd: diverse concentraties bouwpuin Merovingische periode: handgemaakt aardewerk met chamotteverschraling Karolingische periode: bronzen gelijkarmige fibula met puntcirkelversiering – aardewerk Volle middeleeuwen: enkele glasvondsten – grote hoeveelheid aardewerkvondsten
501873	Veldprospectie (1983); NK; 15 meter Steentijd (waarschijnlijk neolithicum): lithisch materiaal
503095	Veldprospectie; NK: 150 meter Mesolithicum: lithisch materiaal Late middeleeuwen: aardewerk
503097	Veldprospectie; NK: 15 meter

	Metaaltijden (mogelijk ijzertijd): protohistorisch handgevormd aardewerk – 2 ringvormige sporen (diameter 30 en 15 meter).
503434	Veldprospectie (1981); NK: 15 meter Romeinse tijd: aardewerk
503440	Veldprospectie (1981); NK: 15 meter Romeinse tijd: mortariumscherf

Metaaldetectie

40152	Metaaldetectie (2008); NK: 150 meter Karolingische periode: Karolingische gelijkarmige fibula
164358	Metaaldetectie (2013); NK: 15 meter IJzertijd: Nervische gouden stater, 5,6 gr.
211827	Metaaldetectie (2016); NK: 15 meter Steentijd: afslag in fijnkorrelige bruin- zwarte vuursteen. Romeinse tijd: bronzen Romeinse munt - denarius Nieuwste tijd: heilighangertje, knopen, enkele munten Onbepaald: sleutel - gouden ring
211830	Metaaldetectie (2016); NK: 15 meter Volle middeleeuwen: zilveren munt
212366	Metaaldetectie (2016); NK: 15 meter Late middeleeuwen: Gesp uit koperlegering.
216590	Metaaldetectie (2017); NK: 15 meter Middeleeuwen: Munten Nieuwe tijd: allerlei postmiddeleeuwse metaalvondsten – musketkogels - variëteit aan knopen, verschillende diameters, verschillende ouderdom - munten van verschillende ouderdom, allemaal postmiddeleeuws tot 19de eeuw.

Luchtfotografie

208509	Luchtfotografie (2015); NK: 15 meter Onbepaald: Vierkante grachtstructuur in weiland, zichtbaar op luchtfoto en DHM2. Niet op historische kaarten.
--------	---

Toevalsvondst

503099	Toevalsvondst (1920); NK: 15 meter Steentijd: resten van mammoet Neolithicum: polijststeen, talrijke silexen Bronstijd: onversierde lanspunt Romeinse tijd: houten palenstructuur aan beide oevers van de Schelde, vermoedelijk een oversteekplaats? Materiaal: aardewerk, visnetgewichten, bronzen bikkell.
--------	--

Onbepaald

163823	Onbepaald (2013); NK: 15 meter Romeinse tijd: Romeinse munt
503092	Onbepaald; NK: 150 meter Late middeleeuwen: Eerste melding van een kerk daterend uit de 13de eeuw. Over bouwgeschiedenis en eerste kerk zeer weinig bekend. Voorstelling van de vroegere kerk op de gravure van het kasteel van Gavere in Sanderus, Flandria Illustrata van 1641, en op de kaart van Benthuyss (1742) als kruiskerk met kruisingstoren. 17de eeuw brand die kerk grotendeels verwoestte, heropgebouwd
503108	Onbepaald (1957); NK: 250 meter Prehistorie: aardewerk

1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen

De orthofotosequentie geeft een duidelijke evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het projectgebied gedurende de laatste decennia.

Op de orthofoto van 1971 is geen bebouwing waar te nemen ter hoogte van het plangebied. Het plangebied is deels bebost, deels in gebruik als grasland. Centraal situeert zich een weerspiegelend vlak, vermoedelijk een nat genivelleerd terrein. Op de orthofoto van 1979-1990 is in het westelijk deel van het plangebied een gebouw waar te nemen. Het overige deel van het terrein is in gebruik als bos, grasland en een inrijlaan. Tot op heden blijft deze situatie quasi ongewijzigd.

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de sloop van de bestaande bewoning en de realisatie van een nieuwbouwproject ter hoogte van Warande 15 te Gavere. Het volledige terrein is ca. 1,5 ha groot en wordt heden ingenomen door een woning met tuinzone. Deze woning en omliggende verharding worden gesloopt in het kader van de geplande ontwikkeling. De sloop- en constructiewerken behelzen een oppervlakte van ca. 1150 m². Van deze nieuwbouw valt ca. 1010 m² binnen de footprint van de aanwezige woning. Daarnaast wordt over een oppervlakte van 1050 m² een nieuwe inrijlaan gerealiseerd met grind.

Landschappelijk gezien is Gavere gelegen op de overgang van de zandige Vlaamse Vallei en de zandleemstreek. Het terrein is gelegen op de rand van de alluviale vlakte van de Schelde. De Quartairgeologische kaart geeft een profielopbouw weer van eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen die rusten op de afzettingen van het Tertiair. Het sediment bestaat uit droge, lichte zandleem. Deze gegevens impliceren een relatief oppervlakkige archeologische situatie. Louter op basis van de landschappelijke situatie is de verwachting inzake de aanwezigheid van jager-verzamelaars en vroege landbouwers hoog. Het is gelegen op een locatie met uitzicht over de vallei van de Schelde en uiterst geschikt voor bewoning en bewerking.

Cartografische bronnen wijzen op een ruraal en open karakter van de omgeving. Op de Ferrariskaart is het terrein deels in gebruik als akker en deels als bosgebied. Het toponiem 'Warande' doet een gebruik als omsloten jachtgebied vermoeden. Binnen de grenzen van het plangebied zijn geen structuren afgebeeld. Cartografisch materiaal uit de 19^e eeuw geeft een gelijkaardig beeld weer waarbij geen bebouwing herkenbaar is. De orthofotosequentie toont weinig tot geen evolutie binnen de contouren van het plangebied de voorbije decennia. Op het oudste luchtbeeld is echter een groot weerspiegelend vlak te zien. Vermoedelijk betreft dit het natte, genivelleerde terrein, dat toen bouwrijp is gemaakt.

Op het plangebied zijn geen archeologische vindplaatsen gekend. Ten noorden van het plangebied, aan de Molenstraat te Gavere, werden op een landschappelijk vergelijkbare locatie in 2014 en 2015 archeologisch onderzoek uitgevoerd. Hierbij kwam vondstmateriaal uit het mesolithicum aan het licht. Ook werd een hoge concentratie sporen uit de vroege ijzertijd aangesneden, deze wijzen op bewoning. Verder werden sporen van erfindeling en zgn. 'off-site' activiteiten waargenomen uit de midden/late-ijzertijd en Romeinse periode, die wijzen op een nederzetting in de nabije omgeving. Ook werden er materiële resten uit de middeleeuwen gerecupereerd (CAI 208527). Een honderdtal meter ten westen van deze locatie, in de Scheldevallei, wordt op basis van ouder onderzoek de aanwezigheid van een kasteel vermoed (CAI 503093). Een kilometer ten zuidwesten van het plangebied, in de alluviale vlakte van de Schelde, werden bij verschillende onderzoekscampagnes eind de jaren '70 en tijdens de jaren '80 verschillende lithische artefacten uit het mesolithicum gerecupereerd. Daarnaast werden bewoningssporen die wijzen op een continue menselijke aanwezigheid tijdens de Romeinse periode onderzocht. Naast deze Romeinse bewoningssporen werden er evenzeer delen van een vroegmiddeleeuws grafveld in kaart gebracht (CAI 503098). Verder wijzen gekende vindplaatsen in de ruimere omgeving op menselijke aanwezigheid tijdens het mesolithicum, metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen.

Op basis van cartografische indicatoren wordt enkele kilometer ten noorden van het plangebied het slagveld verwacht van de 'Slag bij Gavere' in 1453, waarbij de Gentse opstandelingen het onderspit moesten delven tegen de troepen van Filips de Goede, hertog van Bourgondië (CAI 158398). Verder wijst vondstmateriaal gerecupereerd bij menig veldkartering en metaaldetectie op menselijke aanwezigheid vanaf het mesolithicum tot in de late middeleeuwen.

De landschappelijke gegevens en de gekende waarden wijzen op een aanzienlijke trefkans inzake vondsten- en sporenarcheologie. Echter dienen de aard van de ingrepen, de beperkte oppervlakte en verwachte mate van verstoring in acht genomen te worden waardoor de kans dat bijkomend vooronderzoek nog leidt tot enige kenniswinst, te beperkt is.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2018

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

